

**Pedagógia és pszichológia tematika a II. fokozati vizsgához
tanítók részére**

I. NEVELÉS ÉS OKTATÁS A TUDÁS TÁRSADALMÁBAN – EURÓPAI DIMENZIÓK A NEVELÉSBEN

- 1. Nevelés a tudás társadalmában. A nevelés hatása a folyamatos társadalmi fejlődésre.**
 - a. A nevelés mint a társadalmi fejlődés forrása és az emberi tőkébe való befektetés.
 - b. A nevelés a helyi, regionális, nemzeti, európai és világszintű környezetek kereszteződésében.
 - c. A nevelés globalizációja, megnyilvánulási formák és következmények.
 - d. A nevelés alapciklusa – a nevelés épületének alapja.
- 2. A nevelés európai újragondolása. A képesítések európai kerete (EQF).**
 - a. Az EQF (European Qualifications Framework) alapelvei: élethosszig tartó tanulás, a tanulás eredményeire való összpontosítás, a minőségbiztosítás, a nonformális és informális tanulás értékesítése, pályaválasztás és tanácsadás.
 - b. A tanulás eredményeinek vonatkoztatási szintjei. Az elemi oktatás és alapképzés helye az EQF piramis szintjein.
 - c. Az európai nevelés kulskompetenciái: anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, matematikai alapképességek, tudomány és technológia, digitális kompetenciák, tanulási kompetenciák, társas kompetenciák, a kultúra iránti érzékenység, vállalkozói szellem.
- 3. Az oktatás minősége – alapkövetelmény a oktatási folyamatok/intézmények fejlődéséhez.**
 - a. Minőség az oktatásban, a minőségbiztosítási kritériumok és standardok (intézményi képesség, nevelési eredményesség, minőségbiztosítás).
 - b. Az iskolai szintű és az oktatási folyamatot érintő minőségbiztosítás, a tanulás eredménye, mint a minőség értékelésének és biztosításának fokmérője.
 - c. A képzési programok periodikus ellenőrzésének és monitorozásának eljárásai.
- 4. Jelentősnevelési területek és módok**
 - a. A nevelés területei: értelmi, erkölcsi, esztétikai, fizikai, technológiai.
 - b. Új nevelési formák: ökológiai, egészségre nevelés, étkezési, drogellenes, interkulturális, békére és demokráciára nevelés, európai polgárrá nevelés, stb.
 - c. Nevelési módok a formális – nonformális - informális tengely mentén. Összefüggések és átfedések.
- 5. Permanens nevelés – élethosszig tartó nevelés.**
 - a. A permanens nevelés eredete – felnőttek képzése.
 - b. A permanens nevelés mint az integratív pedagógia paradigmája.
 - c. Nevelés/alapképzés és továbbképzés
 - d. Az alapképzés szakasza az európai permanens nevelés viszonylatában.

II. A SZEMÉLYISÉG FEJLŐDÉS ÉS FEJLESZTÉSE. A NEVELHETŐSÉG

- 1. A személyiség fogalma. Elméletek, modellek.**
 - a. A személyiség jellemzése.
 - b. Személyiség elméletek: pszichoanalitikus, faktoriális, behaviorista, humanista, kognitív, rendszerelméleti.
- 2. A személyiség szerkezete és dinamikája. Komponensek és összefüggések.**
 - a. Temperamentum, tipológia és temperamentum portrék.
 - b. Képességek, veleszületett és szerzett elemek a képességek alakításában, a képességek tipológiája.
 - c. Jellem, az attitűdök tipológiája, a jellem szerkezeti modelljei, a jellemprofil.
 - d. Kreativitás – a személyiség dimenziója.
 - e. A személyiség pszichoszociális nézőpontból, a státusz és szerep fogalma.
- 3. A személyiség fejlődése.**
 - a. A fejlődés fogalma és a hozzá tartozó folyamatok (növekedés, fejlődés, érés).
 - b. A személyiség fejlődésének területei (fizikai, pszichikai, társas) és ezek egymásra hatása.
 - c. A gyermek személyiségének alakítás, fejlesztése – a nevelés alapvető feladata.
- 4. A gyermek személyiségfejlődésének jellemzői**
 - a. A gyermek fejlődésének értelmezése (a szociális tanulás elmélete, pszichoanalitikus, strukturalista és szocio-kognitív elmélet).
 - b. Fejlődési szakaszok gyermekkorban.
 - c. A kisiskolás gyermek személyiség profilja és fejlődése.
 - d. A felgyorsulás jelensége – kritikus értelmezés.
- 5. A személyiségfejlődést befolyásoló tényezők és a közöttük lévő interakciók.**
 - a. Öröklődés – sajátosságai és az örökletes tényezők dinamikája gyermekkorban.
 - b. A szociális környezet, környezeti hatások típusai (spontán – irányított, formális – informális, pozitív – negatív, konvergencia – divergencia)
 - c. Nevelés – a gyermek személyiségfejlődésének meghatározó tényezője, a nevelési hatások jellegzetességei (alkalmazások az elemi iskolában)
 - d. Az Én.
- 6. Nevelhetőség. Fogalommagyarázat, elméletek és pszichopedagógiai jelentősége.**
 - a. A nevelhetőség fogalma és pszichopedagógia jelentősége.
 - b. Az ember nevelhetőségének elméletei (öröklődés elméleti, környezetelméleti, a kettős meghatározottság elméleti)
 - c. A nevelés lehetőségei és korlátai a fejlődést meghatározó tényezők függvényében.

III. A NEVELÉS KIMENET. ESEMÉNYKÉP, CÉLOK ÉS NEVELÉSI KÖVETELMÉNYEK

- 1. A nevelési kimenet fogalma és kategóriái.**
 - a. A nevelés kimenet – integratív pedagógiai fogalom.

- b. Eszmény/ nevelési eszménykép, a nevelési eszmények történelmi változásai (ókor, középkor, reneszánsz, modernkor, kortárs elképzelések)
- c. A nevelés céljai
- d. Nevelési feladatok, követelmények
- e. A pedagógiai követelmények mint pszichológiai akadályok.

2. Céltaxonómia

- a. A céltaxonómia fogalma és szükségszerűsége.
- b. Általánossági fok szerinti taxonómia (általános, köztes, sajátos célok)
- c. Pszichológiai területenkénti céltaxonómia (kognitív, affektív, pszichomotorikus).

3. Célok műveletesítése

- a. A műveletesített feladat fogalma, a műveletesítés jelentősége és szükségessége.
- b. Műveletesítési eljárások, alkalmazások az elemi oktatásban.
- c. Cél és kompetencia alapú oktatás – hasonlóságok és különbségek, korlátok és értékek.

IV. TANTERVELMÉLET ÉS MÓDSZERTAN.

1. Curriculum fogalom meghatározás. Fejlődése és értelme.

- a. A curriculum eredete és fejlődésének szakaszai (tradicionális, modern, posztmodern)
- b. A curriculum fogalma: szerkezeti terv, folyamatterv és az eredmény tervezése.
- c. A curriculum tág és szűk értelmezése.

2. Curriculáris elemek és tipológiák.

- a. Core curriculum és változatai (központi, mag, alap, közös, kötelező)
- b. Differenciált curriculum: a tantervi differenciálás változatai (a tanulás metodológiája alapján, szint szerinti, elmélyítő, kiterjesztett, egyéniesített)
- c. Magcurriculum és helyi tanterv, a helyi tanterv kidolgozásának alapelvei és lehetőségei, elemi iskolai alkalmazások.
- d. Más, jelentős curriculum tipológiák (formális/nonformális/informális curriculum, tanítási/tanulási curriculum, explicit/implicit tanterv, rejtett tanterv)

3. A curriculum megtervezése, kivitelezése és értékelése.

- a. A tantervi tervezés szerkezeti és folyamatjellegű kiindulópontjai (kimenetek, tartalom, tanítási/tanulási idő, oktatási stratégiák, értékelési stratégiák).
- b. A curriculáris tervezés folyamatának alapelvei és normái.
- c. Főbb curriculáris dokumentumok (tanterv, program, tankönyv) és segédanyagok (útmutatók, multimédiás eszközök, oktatási szoftok, stb.)

V. AZ ISKOLAI TANULÁS. KORTÁRS IRÁNYZATOK AZ ISKOLAI TANULÁS ELMÉLETÉBEN ÉS GYAKORLATÁBAN.

1. A tanulás fogalma.

- a. A tanulás általában és az iskolai tanulás, az iskolai tanulás sajátosságai.
- b. A tanulás formái, típusai, a tanulási formák hierarchiájának pszichopedagógiai jelentősége.
- c. A tanulás belső és külső feltételei.
- d. A kisiskolások tanulásának sajátosságai.

2. Tanulásmodellek

- a. A tanulás asszociacionista modellje (klasszikus kondicionálás, próbálkozásos tanulás, az operáns kondicionálás)
- b. A szociális tanulás modellje.
- c. A tanulás konstruktivista modellje.
- d. A tanulás kognitív elmélete.
- e. Interakciós modellek: együttműködéses, kooperatív tanulás.
- f. Cselekvéses tanulás modellje: *learning by doing* hagyományos és modern felfogásban.
- g. A tanítási és tanítási modellek összefüggései, analógiái, alkalmazási lehetőségek az elemi oktatásban.

3. Az iskolai tanulás motivációs háttere

- a. A motiváció fogalma, a motiváció helye a pszichikus rendszer szerkezetében
- b. A szükségletek hierarchiája, a szükségletpiramis és pedagógiai jelentősége.
- c. A motiváció kognitív értelmezése, koherencia és attribúció iskolai kontextusban.
- d. Az iskolai motiváció formái (külső – belső, kognitív – affektív, pozitív – negatív), az iskolai tanulási motiváció formák összehasonlító elemzése.
- e. Motiváció és iskolai teljesítmény, alulmotiváltság, túlmotiváltság, optimális motiváció.
- f. A kisiskolások tanulási motivációjának jellegzetességei.
- g. A iskolai tanulási motiváció értékesítésének és felkeltésének stratégiái.

4. A tanulás affektív tényezői

- a. Az affektivitás fogalma.
- b. Az affektív folyamatok jellegzetességei.
- c. Az affektív folyamatok funkciói.
- d. Az affektív folyamatok megnyilvánulási formái.
- e. Érzelmi állapotok és a tanulás minősége.

5. Tanulási zavarok. A különleges bánásmódot igénylő gyermekek pszichopedagógiája.

- a. Az iskolai tanulási zavarok tényezői, típusai és megnyilvánulási módok.
- b. Tanulási zavarok és speciális nevelési szükségletek. A speciális nevelési igényekkel rendelkező tanulók pszicho-szociális sajátosságai.

- c. A speciális nevelési igényű tanulók komplex értékelése (orvosi, pszichológiai, nevelési, szociális)
 - d. Inkluzív iskola és differenciális oktatás az elemi tagozaton. A speciális nevelési igényű gyermekek iskolai integrációjának modelljei és formái.
6. **Az iskolai siker és kudarc pszichopedagógiai kérdésköre**
- a. Az iskolai siker és kudarc fogalma.
 - b. Az iskolai siker és kudarc meghatározó tényezői.
 - c. Az iskolai kudarc megelőzésének és az iskolai siker elősegítésének módjai.

VI. AZ OKTATÁSI FOLYAMAT. AZ ÉRTÉKELÉS ÉS OKTATÁS ELMÉLETE, METODOLÓGIÁJA ÉS TECHNOLÓGIÁJA.

1. **Az oktatási folyamat. Fogalom meghatározás, értelmezés és modellek.**
- a. Az oktatási folyamat fogalma, szerkezeti és folyamat értelmezés
 - b. Az oktatási folyamat területei és sajátosságai.
 - c. Az oktatási folyamat modelljei: rendszerelméleti, interakciós, kommunikációs és más modellek (kibernetikai, információelméleti, a nevelési mező és az oktatási helyzetek szerinti.)
 - d. Az oktatási folyamat alapelvei, a didaktikai alapelvek rendszere, alkalmazások.
 - e. Az elemi iskolai oktatás jellegzetességei.
2. **A tanítás. Elmélet, metodológia és technológia.**
- a. A tanítás fogalma, tanítás-tanulás-értékelés kapcsolata.
 - b. Tanítási stratégiák és tanítási stílusok.
 - c. Az elemi iskolai oktatás sajátosságai.
 - d. Kortárs irányzatok a tanítás elméletében és gyakorlatában (kreatív tanítás, interaktív tanítás, tanulóközpontú tanulás, reflektív tanítás, team-teaching tanítás)
3. **Oktatás. Elmélet, metodológia és technológia.**
- a. Fogalom meghatározás: tanítás és oktatás, módszer, metodológia, módszertan, technológia.
 - b. Az oktatási modellek, alternatív és kiegészítő oktatási rendszerek.
 - c. Oktatási módszerek: fogalom meghatározás, típusok, a módszerek rendszere., alkalmazás az elemi oktatásban.
 - d. Oktatási stratégiák, fogalma, típusok, kivitelezés (alkalmazási lehetőségek az elemi oktatásban)
 - e. Szervezési formák és munkaformák (frontális, csoportos, egyéni), a tanítási óra mint az oktatási folyamata alapvető szervezési formája, órátípusok, alternatív szervezési formák.
 - f. A differenciálás stratégiái.
 - g. Számítógépes oktatás. Számítógép használati lehetőségek az oktatásban (a tanár segédeszköze, a tanuló tanulásának segítője, stb.)
4. **Az oktatási tevékenységek megtervezése**
- a. A pedagógiai tervezés fogalma. A tervezés funkciói: előrevetítés, irányítás, szervezés, vezetés, szabályozás – önszabályozás, döntés, innováció.
 - b. A tervezés szakaszai: a célok meghatározása, tartalom körülhatárolása, optimális stratégia kiválasztása, értékelési kritériumok és eszközök meghatározása.
 - c. Az oktatási pedagógiai tervezés szintjei, megvalósítási módjai:
 - Ciklikus, éves, féléves, heti, tevékenységi tervek.
 - Műveltségi területre, tevékenysége, témakörre, témára kidolgozott tervek.
 - d. Tanulási egység és tanítási óra megtervezése. Alkalmazása az elemi oktatásban.
5. **Az iskolai értékelés elmélete és gyakorlata**
- a. Az iskolai értékelés fogalmának elemzése és meghatározása. Mérés – becslés – döntés.
 - b. Az értékelés elemei: az értékelés tárgya, célok, értékelési kritériumok rendszere, értékelési technikák, az értékelés szabályai (minősítések, osztályozás)
 - c. Az értékelés kapcsolata a tanítással, tanulással, az értékelés metodológiája (értékelési módszerek, technikák és eszközök).
 - d. Értékelési formák: kezdeti – folyamatos – végső, formatív – szummatív, diagnosztikus – előrejelző, normatív – kritériumorientált).
 - e. Értékelési hibák (halo effektus, sztereotípiák, kontraszt hatás és a közelségi hiba, a személyes egyenlet és a hasonlósági hatás, a központi tendencia hibája, stb), megismerési módok, ellenőrzés és az értékelési hibák kiküszöbölése.
 - f. Az értékelés sajátosságai az elemi oktatásban.

VII. NEVELÉSI KAPCSOLATOK ÉS INTERAKCIÓK. AZ ISKOLAI NEVELÉS PSZICHOSZOCIÁLIS ÉRTELMEZÉSE. TANULÁSSZERVEZÉS.

1. **Az osztály mint szociális csoport.**
- a. Társas csoport fogalma, csoport típusok, a gyermekcsoport sajátosságai
 - b. Az osztály mint nevelő társas csoport sajátosságai. Alkalmazások az elemi oktatásra.
 - c. Formális és informális interakciók a gyermekcsoporton belül.
 - d. Nevelő hatású Interakciók és kapcsolatok az osztályban (együttműködés és versengés, társismeret és társas-érzelmi kapcsolatok, autoritás, csoportnormák és konformizmus az osztályban) az osztály pszichoszociális légköre és nevelő hatásai.
 - e. A tanító mint az osztály vezetője, tanítási stílusok, vezetési stílusok (autokrata, demokrata, laissez faire)
 - f. Tanító-tanuló kapcsolat, a nevelő interakciók mint interszubjektív kapcsolatok.
2. **Pedagógiai kommunikáció és kommunikációs kapcsolatok**
- a. A kommunikáció szerkezete és folyamat (adó, vevő, üzenet, csatorna, visszacsatolás, stb.)
 - b. Kommunikációs típusok (intrapersonális, interperszonális, csoporton belüli, publikus és tömegkommunikáció).
 - c. A kommunikáció formái (verbális, paraverbális, nonverbális, irányított, nondirektív, direkt – mediált)
 - d. Nevelési és didaktikai kommunikáció.

- e. Informatív és meggyőző kommunikáció
 - f. A hatékony didaktikai kommunikáció tényezői és feltételei. A didaktikai kommunikáció korlátai / sorompói.
 - g. A nevelő kommunikációs stílusa – megnyilvánulási formák.
3. **Tanulásszervezés**
- a. Fogalom meghatározások: menedzsment, nevelési menedzsment, az intézmény menedzsmentje, az osztály menedzsmentje.
 - b. Az osztály mint szervezet, a tanító menedzser szerepe és funkciója.
 - c. A tanulásszervezés indokai: szervezeti, episztemiológiai, történelmi, szociológiai, innovációs.
 - d. A tanulásszervezés dimenziói: ergonómiai, pszichológiai, szociális, normatív, művelti, innovációs.
 - e. Tanulásszervezés és tantárgy.
 - f. A hibás tanulásszervezés negatív következményei.
 - g. Konfliktushelyzete az osztályban, konfliktuskezelési stílusok, stratégiák, technikák, a tanító beavatkozási lehetőségei konfliktushelyzetekben.
4. **A tanító személyisége**
- a. A tanító szakmai profilja. Alap szakmai kompetenciák.
 - b. A tanító személyisége.
 - c. A tanító menedzseri feladatai: tervezés, szervezés, ellenőrzés, értékelés, tanácsadás, nevelési döntések.
 - d. A pedagógus szakma deontológiája.
5. **Nevelési tanácsadás az iskolában.**
- a. A kisiskolás beilleszkedésének segítése.
 - b. A speciális nevelési igényű és tehetséges gyermekek támogatása, differenciált segítése.
 - c. A családi tanácsadás.
 - d. A nevelési tanácsadás az iskolában: funkciók, feladatok, tartalom, metodológia, intézmények (központok, kabinetek, szakértők)
6. **Iskolai nevelés. Iskola – család – közösség kapcsolata.**
- a. A családdal való partnerségi kapcsolat (a szülő mint foglalkozás, a tanulók otthoni tanulásának támogatása)
 - b. Partnerség a helyi közösséggel és a helyi vezető szervekkel.
 - c. A partnerségi programok szerkezete és feltételei (a kommunikációs, önkéntesség, a problémák tudatosítása, részvétel a döntésekben és együttműködés a kivitelezésben, a partnerségi kapcsolat írásos terve).
7. **Pedagógiai kutatási tervek kidolgozása.**
- a. A pedagógiai kutatási módszerek rendszere
 - b. Alapvető kutatási típusok: alapkutatás/alkalmazó jellegű kutatás, transzverszális / longitudinális vizsgálat, mennyiségi /minőségi, leíró és kísérleti jellegű kutatás.
 - c. A kutatási terv kidolgozása: témaválasztás, fogalmak meghatározása, a változók kiválasztása és elemzése, eszközök kidolgozása, mintaválasztás, a kutatás szakaszainak a megtervezése.
 - d. A megfigyelés módszere, követelmények, típusok (strukturált, részvételen alapuló)
 - e. A kísérlet, szerkezete, követelmények, kísérlet típusok, változók, a kísérleti csoportok és a kísérlet szakaszai, a kísérlet terve és a változók kontrollja.
 - f. A szociometria módszere, a szociometriai teszt, szociogramm, szociometriai indikátorok.
 - g. A kikérdezés módszere, kérdőív, interjú.
 - h. Tudásmérés és teszt, jellegzetességek, teszt-típusok, feladatlapok kidolgozása és alkalmazása.
 - i. A kutatási jelentés kidolgozása, a kutatás eredményeinek gyakorlati alkalmazása.

Javasolt könyvészet:

- Birta Székely Noémi - Fóris Ferenczi Rita (szerk., 2007): *Pedagógiai kézikönyv*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.
- Falus Iván – Szivák Judit (1996): *Didaktika*. Főiskolai jegyzet.
- Falus Iván (szerk., 1998): *Didaktika*. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Ferenczi Gyula – Fodor László (1996): *Oktatáselmélet és oktatásstratégia*. Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár.
- Ferenczi Gyula – Fodor László (1997): *Oktatástechnológia és oktatásszervezés*. Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár.
- Ferenczi Gyula – Fodor László (1993): *A pedagógia tudományelméleti alapjai*. Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár.
- Fodor László (2005): *Általános és iskolai pedagógia*. Stúdium Kiadó, Kolozsvár.
- Fóris Ferenczi Rita (2008): *A tervezéstől az értékelésig. Tanterv- és értékelélmélet*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.
- Knausz Imre (2011): *A tanítás mestersége*
- Stark Gabriella (2013): *Tantervelméleti alapismeretek*, Státus Kiadó, Csíkszereda.
- Szabó-Thalmeiner Noémi (2010): *A pedagógiai kutatás alapjai*. Státus Kiadó, Csíkszereda.

Egyetemi tanulmányi útmutatók:

Barabási Tünde: Tanulásszervezés és didaktikai kommunikáció.

Didaktika, Bevezetés a pedagógiába, Pedagógiai kutatás, Nevelélmélet, stb.